

Biblioteka
AVANTURA REČI

Urednik
Borislav Pantić

Naslov originala:
Ian McEwan
“The Children Act”

Copyright © Ian McEwan 2014.

Copyright © 2017 za srpsko izdanje Čarobna knjiga

Dizajn korica:
Čarobna knjiga

ISBN 978-86-7702-538-0

Nijedan deo ove publikacije, kao ni publikacija u celini, ne sme se reprodukovati, umnožavati, prešampavati niti u bilo kojoj drugoj formi i bilo kojim drugim sredstvom prenositi ili distribuirati bez odobrenja izdavača. Sva prava za objavljivanje ove knjige zadržavaju autor i izdavač prema odredbama Zakona o autorskim pravima.

Čarobna knjiga
2017.

Ijan Makjuan

Zakon o deci

Sa engleskog preveo
Vladimir D. Janković

Reju Dolanu

Kad sud razmatra bilo koje pitanje koje se tiče... podizanja dece... dečje blagostanje trebalo bi da bude glavna briga suda.

Odeljak 1(a), Zakon o deci (1989)

1.

London. Odmiče četvrti semestar. Neumoljivo junsko vreme. Fiona Mej, sudija Vrhovnog suda, kod kuće provodi nedeljno večer, izvaljena na šezlongu, i pokraj svojih nogu u svilenim čarapama gleda na drugi kraj sobe, tamo gde se, donekle samo, vide uvučene police s knjigama pored kamina i, s jedne strane, odmah do visokog prozora, majušna Renoarova litografija kupačice, koju je – ima tome trideset godina – kupila za pedeset funti. Verovatno lažnjak. Ispod nje, nasred okruglog stola od orahovine, plava vaza. Ne može Fiona da se seti odakle joj. Niti kad je poslednji put u nju stavila cveće. Kamin godinama nije paljen. Crne kišne kapi u nepravilnom ritmu padaju na rešetku i lupkaju po zgužvanoj, požutelej novinskoj hartiji. Buharski ćilim raširen preko hoblovanog parketa. U samom ćošku vidnog polja mali polukoncertni klavir, taman, crn i sjajan, i na njemu porodične fotografije. Na patosu, pored šezlonga, nadohvat Fionine ruke, nacrt presude. A Fiona leži, i razmišlja: kamo sreće da su sve te stvari negde na dnu mora.

U ruci je držala drugi viski s vodom. Uzdrmana je bila, još se oporavljala od nemile scene s mužem. Retko je pila, ali talisker s česmovačem legao bi joj kao melem, i ona pomisli kako bi baš mogla da ustane, ode na drugi kraj sobe i sipa sebi i treći. Manje viskija, više vode, jer sutra ide na sud, a sad je dežurni sudija, i

mora biti na raspolaganju za svaki iznenadan poziv, mada, eto, leži ovde i oporavlja se. Muž joj je saopštio nešto što ju je šokiralo i natovario joj neopisiv teret na pleća. Prvi put posle mnogo godina Fiona je vikala, i jedva čujni odjek njenog sopstvenog glasa još joj je bruja u ušima. „Idiote jedan! *Idiote* jedan prokleti!” Nije ružnu reč izgovorila još otkako je, kao bezbrižna šiparica, odlazila u Njukasl, mada bi joj neki tako moćan izraz pao pokatkad na pamet dok sluša nekog samoživca kako govori pred sudom, ili kad neko iznese irelevantnu pravnu tačku.

A onda je, nedugo zatim, sva nakostrešena od gneva, naglas rekla, dvaput najmanje: „*Kako* se usuđuješ!?”

Nije to bilo pitanje u pravom smislu reči, ali muž joj je ipak odgovorio, smireno: „Potrebno mi je to. Imam pedeset devet godina. Ovo mi je poslednja šansa. Još me nijedan advokat nije ubedio da postoji zagrobni život.

Uobraženo s njegove strane, ali ona u tom času nije znala šta na to da mu kaže. Jednostavno je buljila u njega, a možda su joj, čak, i usta bila otvorena. Kao što je svaki general pametan posle bitke, sada se dosetila šta bi mu odgovorila, sad, dok je ležala na šezlongu. „Pedeset devet? Džek, pa tebi je šezdeset! Ovo je stvarno jadno, banalno.”

A tad je izgovorila samo jedno neubedljivo: „To je stvarno smešno.”

„Fiona, kad smo poslednji put vodili ljubav?”

Kad su, stvarno? Pitaó je on to nju i ranije, kad mu dođe da se žali, ili da se svađa. Ali u bliskoj prošlosti, tako krcatoj događajima, teško je bilo razabrati kad se nešto desilo. Na porodičnom pravu stalno se susrećeš s najčudnovatijim razlikama, posebnim molbama, intimnim poluistinama, egzotičnim optužbama. A kao i u svim drugim granama zakona, u hodu se moraju primati

informacije o najsuptilnijim specifičnostima svakog slučaja. Prethodne nedelje čula je završne iskaze dvoje Jevreja, roditelja u razvodu, ne podjednako pravovernih, u kojima su govorili o obrazovanju svojih kćeri. Kompletan nacrt presude ležao je sad pored nje na podu. Sutra će pred nju opet izaći jedna očajna Engleskinja, ispijena, bleđa, visokoobrazovana, majka petogodišnje devojčice, ubeđena – uprkos činjenici da je sud uverava u suprotno – da će detetov otac, marokanski biznismen koji se strogo pridržava muslimanske vere, odvesti malu u Rabat, gde je nameravao da se preseli. Mimo toga, tu su uvek uobičajene prepirke oko toga kod koga će deca stanovati, oko kućâ, penzija, plata, nasleđa. Pred Vrhovni sud dolaze imućniji ljudi. U najvećem broju slučajeva bogatstvo ljudima ne donese sreću. Kad se nađu pred sudom, roditelji brzo usvoje nov rečnik i upoznaju zakonske postupke koji iziskuju strpljenje, pa se i sami ošamute shvativši da su se ušli u bespoštednu borbu sa osobom koju su nekada voleli. A iza kulisa čekaju dečaci i devojčice, u sudskim dokumentima navedeni samo po ličnom imenu, ti uzrujani mali Benovi i Sare što ćute šćućureni dok se bogovi iznad njih bore do poslednjeg daha, i tako prvo pred Sudom za porodično pravo, pa pred Vrhovnim sudom, pa pred Apelacionim sudom.

Sav taj jad imao je i svoja opšta mesta, bilo je tog ljudski *istog* u njima, ali Fiona je i dalje bila opčinjena. I još ju je držalo uverenje da je ona ta koja unosi razboritost u beznadežne situacije. Sve u svemu, verovala je u odredbe porodičnog zakona. U nastupima optimizma, doživljavala je to kao važno obeležje civilizacijskog napretka, to što se u zakonskim aktima dečje potrebe stavljaju iznad potreba roditelja. Dani su joj bili ispunjeni, a u poslednje vreme išla je i na razne večere, pa na nešto u Midl Templu kad je neki kolega išao u penziju, pa na koncert u Kings Plejsu (Šubert,

Skrjabin), pa onda hvataj taksi, idi podzemnom, na hemijsko po odeću, piši pismo za autističnog sina jedne čistačice da ga prime u specijalnu školu i, konačno, lezi da spavaš. A seks, šta bi s njim? Nije, u tom trenutku, mogla da se seti.

„Pa ne vodim ja evidenciju.”

Raširio je ruke, gotova priča.

Gledala ga je dok se šetao kroz sobu pa sipao sebi viski, isti taj talisker koji je ona pila. U poslednje vreme joj je izgledao nekako viši, a i pokreti kao da su mu bili ležerniji. Dok joj je stajao tako, okrenut leđima, obuze je hladna slutnja odbačenosti, poniženja koje joj priređuje ostavljajući je zbog mlađe žene, poniženja što je napuštena, beskorisna i sama. Pitala se tad da li bi, jednostavno, trebalo da pristane na sve što on traži, a onda odbaci tu pomisao.

Prišao joj je s čašom u ruci. Nije je ponudio sanserom¹, kao što je obično činio u ovo doba dana.

„Šta hoćeš, Džek?”

„Upustiću se u tu vezu.”

„Ti hoćeš razvod.”

„Ne. Hoću da sve ostane po starom. Bez obmana.”

„Ne razumem.”

„Razumeš ti. Nisi li mi sama jednom rekla da parovi u dugim brakovima postanu kao brat i sestra? Mi smo to postali, Fiona. Ja sam ti postao kao rođeni brat. Prija to, i slatko je, i ja tebe volim, ali pre nego što padnem mrtav, želim da doživim jednu veliku, strastvenu vezu.”

Greškom protumačivši zvuk koji je u čudu isпустиła kao smeh, pa čak i porugu, grubo joj je rekao: „Ekstazu hoću, ono, da mi padne mrak na oči od uzbuđenja. Sećaš se kako to izgleda? Hoću još jednom to da probam, sve i ako ti nećeš. Ili možda i ti hoćeš.”

Gledala ga je u neverici.

¹ Francusko vino. (Prim. prev.)

„To je, znači, to.”

Tada je, u tom trenutku, konačno došla do glasa i rekla mu da je idiot, i to kakav. Bila je, inače, natprosečno svesna kakvo je ponašanje korektno u takvim situacijama. A ono što je od njega sad čula razgnevalo ju je tim više što joj je, bar koliko je Fiona znala, uvek bio veran. Ili je, ako ju je u prošlosti i varao, uspevao to da sakrije na maestralan način. Već je, inače, znala kako se ta žena zove. Melani. Ne bez jake sličnosti s nazivom smrtonosnog oblika raka kože. Fiona je bila svesna da ta njegova veza s dvadesetosmogodišnjom statističarkom može da je pokopa.

„Ako uradiš to, to će nam biti kraj. Prosta stvar.”

„Je li to pretnja?”

„To je moje svečano obećanje.”

Dotle se već bila pribrala. I sve joj je, zaista, izgledalo krajnje jednostavno. Kad si za otvoren brak, onda to predložiš pre venčanja, a ne trideset pet godina kasnije. Da stave sad na kocku sve što su prošli samo da bi on mogao da proživi jedno prolazno čulno uzbuđenje! Kad bi pokušala i samu sebe da zamisli u takvoj situaciji – njen „poslednji izlet” bio bi joj ujedno i prvi – na pamet bi joj padali samo raskidi, sastanci u potaji, razočaranja, telefonski pozivi u zao čas. Ljigava rabota, da se iz početka snalaziš s nekim novim u krevetu, pa novosmišljene nežne reči, sve te lagarije. I naposljetku, neizbežno rasplitanje klupka, napor koji je potreban da se bude otvoren i iskren. I da posle ništa više ne bude kao pre. Ne, draži joj je bio jedan nesavršen život, ovakav kakav je imala sada.

Ali sada, dok je ležala na šezlongu, ukaza joj se ta uvreda u svojim istinskim razmerama, i ona shvati da je Džek bio spreman da njenom nesrećom plati svoje užitke. Videla ga je čvrsto rešenog da pomogne drugima, najčešće u pravednoj stvari. Ovo je bilo

nešto novo. Šta se to promenilo? Stajao je uspravno, rastavljenih stopala, dok je sipao sebi singl malt, pomerajući prste slobodne ruke u ritmu neke melodije koja mu se vrtela u glavi, neke pesme koju sluša sa *onom* možda, a ne sa njom. Da joj nanosi bol, i da ne haje za to – to je bilo nešto novo. Jer on je oduvek bio dobar, odan i dobar, da, a dobrotu je – što rad na porodičnom pravu svakodneвно dokazuje – suštinski sastojak ljudske prirode. Ona, Fiona, imala je moć da oduzme dete roditelju koji nije dobar, i to je ponekad i činila. Ali kako da samu sebe skloni od jednog muža koji nije dobar? Sad baš, kad je tako slaba i neutešna? Gde li je taj sudija koji će nju zaštititi?

Kad kod drugih vidi samosažaljenje, uvek bi joj bilo neprijatno, pa tako ni sada nije htela samoj sebi to da dozvoli. Pa je tako rešila da popije i treće piće. Ali sipala je tek simbolično, i dolila mnogo više vode, pa se vratila na ležaj. Da, bio je to jedan od onih razgovora gde valja hvatati beleške. Razgovor koji je važno upamtiti, kako bi težina uvrede posle mogla pažljivo da se odmeri. Kad mu je pripretila da će staviti tačku na njihov brak ukoliko on produži ovako, on je, naprosto, ponovio ono što joj je već pre toga bio rekao, i opet joj kazao da je voli, i da će je uvek voleti, da drugog života mimo ovoga nema, da su ga te nezadovoljene seksualne potrebe učinile veoma nesrećnim, da mu se, eto, ukazala ta prilika, jedna i jedina, i da on želi da je iskoristi, ali uz njeno, Fionino, znanje i – tako se on barem nadao – njen pristanak. U duhu otvorenosti, tako joj se obraćao. Mogao je sve to da uradi i „iza njenih leđa”. Njenih mršavih leđa, leđa što ne praštaju.

„O”, rekla je tad šapatom. „Lepo od tebe, Džek.”

„Pa, ako ćemo pravo...”, zaustio je on, ali nije završio.

Pretpostavljala je da se upravo sprema da joj kaže kako je već ušao u tu vezu, ali ona ne bi mogla da podnese da to čuje. Nije

bilo ni potrebe. Sve joj je bilo pred očima. Zgodna statističarka koja radi na sve manjoj mogućnosti da će se jedan čovek vratiti svojoj ogorčenoj ženi. Ukaza joj se sad u svesti jedno sunčano jutro, neka nepoznata spavaća soba, i Džek, i dalje pristojno mišićav muškarac, kako navlači poluzakopčanu, čistu belu lanenu košulju preko glave, onako nestrpljivo, kako on to i inače radi, a odbačena košulja leži prebačena preko korpe s prljavim vešom, s jednim rukavom što se vuče po podu. Propast. To će se desiti, s njenim pristankom ili bez njega.

„Odgovor glasi: ne.” Tad je podigla ton, kao okrutna učiteljica. „A šta drugo da kažem, šta bi ti očekivao?“, dodala je.

Osećala se bespomoćnom i priželjkivala je da se taj razgovor što pre završi. Trebalo je još odobriti jednu presudu pre nego što sutradan bude objavljena u izdanju *Novosti iz porodičnog prava*. Sudbina dveju jevrejskih učenica već je bila odlučena presudom koju je ona, Fiona, donela na sudu, ali sada je trebalo malo uglancati taj tekst i, naravno, iskazati puno poštovanje prema pobožnosti, kako posle na presudu ne bi usledila žalba. Letnja kiša udarala je o prozore; u daljini, tamo iza Grejs In skvera, gume su škripale po mokrom asfaltu. Da, on će je ostaviti, a svet neće prestati da se okreće.

Lice mu je bilo zgrčeno kad je slegnuo ramenima i okrenuo se da izađe iz sobe. Posmatrajući njegova leđa dok se udaljavao, osetila je isti onaj hladan strah. Osloвила bi ga, ali hvatao ju je užas od pomisli na to da ne bi obratio pažnju na nju. A i šta bi mu rekla? Zagrlj me, ljubi me, izvoli, uzmi me. Osluškiвала je bat njegovih koraka u hodniku, i čula kad je odlučno zatvorio vrata njihove sobe, a onda je tišina zavladała u celom stanu, i čule su se samo ta tišina i kiša koja je neprestano padala već mesec dana.

Prvo činjenice. Obe stranke bile su iz užih krugova strogo pobožne zajednice Haredija² u severnom Londonu. Brak Bernstajnovih ugovorili su njihovi roditelji, i ne očekujući nikakvu neslogu. Ugovoren, ali ne i prinudan brak – obe strane u sporu istrajno su tvrdile, i to je bila jedna od retkih stvari oko kojih su se slagali. Posle trinaest godina, njihovom braku nije bilo spasa, oko čega su se saglasili svi, i posrednik, i socijalni radnik, i sudija, pored ostalih. Par je sada bio rastavljen. S velikim teškoćama vodili su računa o svoje dvoje dece, Rejčel i Nori, koje su živele s majkom i bile u intenzivnom kontaktu sa ocem. Bračni brodolom počeo je, zapravo, nedugo pošto su se uzeli. Posle teškog porođaja s drugom kćerkom, zbog radikalne hirurške intervencije, majka više nije mogla da začne. Otac je pak bio čvrsto rešen da ima brojnu porodicu, i tako je počeo bolan rasplet. Posle perioda depresije (koji je trajao dugo, rekao je otac; koji je trajao kratko, rekla je majka), ona je upisala Otvoreni univerzitet, stekla dobru kvalifikaciju i, čim im je mlađe dete pošlo u školu, započela nastavničku karijeru u osnovnoj školi. Ovakav njen životni program nije odgovarao ni ocu njene dece, ni mnogim njihovim rođacima. Među Haredima, čija se tradicija ne menja vekovima, od žena se očekuje da podižu decu, što više dece to bolje, i da vode računa o kući. Univerzitetaska diploma i posao, kad je o njihovim ženama reć, bile su izrazito neobična pojava. Otac je onda pozvao jednu uglednu stariju ličnost iz zajednice, da se tim povodom izjasni, i ta ličnost je iznela mišljenje koje se i očekivalo.

Ni njihovi muškarcii nisu sticali mnogo obrazovanja. Od njih se, već kad navršše petnaestu-šesnaestu godinu, očekivalo da veći deo vremena provode izučavajući Toru. Generalno, nisu išli na fakultet. Delimično i iz tog razloga, mnogi Haredi bili su skromnog imovnog stanja. Nije, međutim, takav slučaj bio

² Ultraortodoksni Jevreji. (Prim. prev.)

s bračnim parom Bernstajn, mada će biti i s njima kad jednog dana izmire troškove svojih advokata. Jedna od baka, sa udelom u patentu mašine za čišćenje maslina, dala je novac oboma. Očekivalo se da će sve potrošiti svako na svoju advokaticu, dve žene koje je sudija, inače, dobro poznavala. Spolja gledano, spor se ticao Rejčelinog i Norinog školovanja. U pitanju je, međutim, bio celokupan kontekst odrastanja dveju devojčica. Bila je to borba za njihove duše.

Kod Hareda, dečaci i devojčice školovali su se zasebno, da sačuvaju čistotu. Pomodna odeća, televizija i internet bili su zabranjeni, kao i mešanje s decom kojoj su takvi vidovi rasonode dozvoljeni. Domovi u kojima se ljudi nisu pridržavali strogih košer propisa ubrzo bi bili izopšteni iz zajednice. Svaki aspekt svakodnevice proticao je u znaku utvrđenih običaja. Problem je počeo s majkom, koja je raskinula sa zajednicom, premda ne i s judaizmom. Uprkos muževljevim prigovorima, ona je decu već slala u mešovitu jevrejsku srednju školu, gde su dozvoljeni bili i televizija, i pop muzika, i internet, i mešanje s nejevrejskom decom. Ona je želela da njene kćeri nastave školovanje i posle navršene šesnaeste godine i da, budu li to želele, upišu fakultet. U pisanom iskazu izjavila je da želi da njene kćerke saznaju više o tome kako drugi ljudi žive, da budu socijalno tolerantne, da prilikom zapošljavanja imaju mogućnosti kakve ona nikad nije imala i da kao odrasle osobe budu ekonomski samostalne, s dobrim izgledima da upoznaju muškarca s kojim će zasnovati porodicu i koji će u održavanju te porodice, s obzirom na to da i sâm ima stručne kvalifikacije, učestvovati zajedno s njom. Za razliku, konkretno, od njenog muža, koji je sve vreme provodio izučavajući Toru, i osam časova nedeljno neplaćeno držao predavanja.

Koliko god bilo osnova da se slučaj reši u njenu korist, Džudit Bernstajn, žena kockastog bledog lica, nepokrivene, ukovrdžane svetloriđe kose vezane ogromnom plavom šnalom – nije se mogla nazvati ugodnom pojavom u sudnici. Nemirnim pegavim prstima stalno je dodavala neke papire advokatu, često je uzdisala, istina prigušeno, ali i kolutala očima i coktala usnama kad god bi progovorio advokat njenog supruga, kao što je umela i u najnezgodnijem trenutku da stane da zvecka i pretura po prevelikoj tašni od kamilje kože, da bi, jednog popodneva koje se baš odužila, iz nje izvadila cigarete i upaljač – sigurno provokativne predmete po svetonazoru njenog muža – i stavila ih jedno do drugog, da joj budu pri ruci kad se sesija završi. Fiona je sve to dobro videla s visokog mesta na kojem je sedela, ali se pravila da ne vidi.

U svom pisanom iskazu gospodin Bernstajn je pokušao da ubedi sudiju da je njegova supruga jedna sebična žena koja, pritom, ima „probleme s kontrolisanjem gneva“ (u porodičnom pravu uobičajena, neretko obostrana optužba), žena, dakle, koja je pogazila bračne zavete, ušla u svađu s njegovim roditeljima i celom zajednicom, odvojivši od njih i njihove dve kćerke. Naprotiv, uzvратиće malo potom Džudit, upravo su njeni svekar i svekrva ti koji ne žele da vide nju, odnosno njenu decu dok se ne vrate valjanom načinu života, dok se ne odreknu savremenog sveta, uključujući društvene mreže, te dok ona ne počne da vodi domaćinstvo onako kako je to košer po njihovom poimanju stvari.

Gospodin Džulijan Bernstajn, visok i tanak kao trska, upravo poput jednog od onih žbunova koji su od tuđih pogleda skrili malog Mojsija, apologetski se unosio u sudske papire; zulufi su mu se nepokorno njihali dok je njegov advokat optuživao

njegovu suprugu da nije u stanju da razdvoji sopstvene potrebe od onoga što je potrebno deci. Sve što ona, naime, govori da je potrebno njima potrebno je, zapravo, njoj samoj. Ona hoće da otrgne devojčice iz toplog, bezbednog porodičnog okruženja, disciplinovanog ali punog ljubavi, okruženja u kojem vladaju pravila i pobožnost kao jemstva sigurnosti u svakoj nepredviđenoj situaciji, čiji je identitet jasan, metode dokazane kao ispravne u čitavom nizu naraštaja; u takvoj jednoj porodici, svaki član je, generalno gledano, srećniji i zadovoljniji nego što je to slučaj s ljudima u sekularnom, potrošačkom svetu napolju – tom svetu koji se podsmeva duhovnom životu i čija masovna kultura baca ljagu na devojke i žene. Njene su ambicije, stoga, lakomislene, metode kojima pribegava prezrenja dostojne, pa čak i destruktivne. Ona, dakle, svoju decu voli mnogo manje nego što voli samu sebe.

Na to je pak Džudit promuklim glasom odgovorila da ništa ne može da baci ljagu na jednu mladu osobu, bio to dečak ili devojčica, više nego kad toj osobi uskratite pristojno obrazovanje i ne omogućite da se dostojanstveno bavi poslom koji je nje dostojan; da je u detinjstvu i tinejdžerskim godinama slušala samo kako je jedini smisao njenog života da bude valjana domaćica i žena i da brine o svojoj deci – čime je, uostalom, bačena ljaga na njeno pravo da sama sebi bira smisao. Kad je, uz velike teškoće, nastavila studije na Otvorenom univerzitetu, suočavala se s podsmehom, prezirom i anatemom. Obećala je sebi da njene kćeri neće trpeti zbog istih ograničenja.

Advokati sučeljenih strana postigli su taktički dogovor (očigledno u skladu sa sudijinim stanovištem) da ovde nije u pitanju samo obrazovanje. Sud mora da se, u ime te dece, opredeli između jedne totalne religije i religija koja to i nije u takvoj meri. Da se opredeli između različitih kultura, stanja uma,

težnji, između različitih sklopova porodičnih odnosa, temeljnih određenja, elementarnih privrženosti, neizvesnih budućnosti.

U takvim pitanjima uvek vreba urođena sklonost održavanja statusa kvo, dokle se god on čini dobrim rešenjem. Fiona je nacrt presude sastavila na dvadeset jednoj stranici, i sada su ti listovi, poput lepeze, ležali pred njom na patosu, i čekali da počne da ih uzima u ruke, jedan po jedan, i sporna mesta obeleži običnom olovkom.

Iz spavaće sobe nije dopirao nikakav zvuk, čuli su se samo žamor saobraćaja i kiša. Sama se gadila što ga tako osluškuje, što se tako sva u uvo pretvorila i zadržava dah ne bi li čula škripu vrata ili parketa. I žudela je da to čuje, i užasavala se da će čuti.

Kolege sudije su, čak i kad ona nije prisutna, hvalile Fionu Mej zbog oštrog pera, gotovo ironičnog, a opet, i gotovo toplog tona, kao i zbog toga što je suštinu spora umela da izloži na kompaktan način. Pa i sam predsednik Vrhovnog suda jednom je prilikom, istina poluglasno, za ručkom primetio: „Božanska distanca, đavolsko razumevanje, a ipak lepa žena”. Ona sama je, opet, smatrala da, iz godine u godinu, sve više teži jednoj vrsti egzaktnosti koju bi neki mogli nazvati pedanterijom, bespogovornim objašnjenjem koje bi jednoga dana moglo postati često navođen iskaz, kao ono Hofmanovo iz slučaja *Piglovska protiv Piglovske*, ili nešto Bingamovo, ili Vordovo, ili neko slovo nezamenjivog Skarmana, a svi oni dobro su joj poslužili u ovom konkretnom slučaju. Evo, među prstima joj visi oklebemšena, nepročitana prva stranica. Nastupa li to promena u njenom životu? Hoće li učeni prijatelji uskoro za ručkom sa strahopoštovanjem mrmoriti, u sudu, ili kod Linkolna, ili u Ineru, ili u Midl Templu: *I tako ga je ona izbacila iz kuće?* Iz tog božanstvenog stana na Grejs Inu, gde će odsad sedeti sama dok kirija raste i godine nadiru, kao sumorna Temza, dok ne odnesu i nju?